

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

PRISPEVAJTE ZA

PARTIZANSKI SPOMENIK

V ZELEZNI KAPLI

LETNIK V

DUNAJ, V SOBOTO, 16. IX. 1950

ŠTEV. 69 (341)

Enotnost - garant našega narodnega obstoja

Na svoji zadnji seji je Izvršni odbor Demokratične fronte delovnega ljudstva pri presoji politične situacije ponovno ugotovil potrebo enotnosti vsega našega ljudstva. Iz stoletne svoje izkušnje vemo, da bomo uspešno vodili borbo za našo popolno enakopravnost le tedaj, če bomo strnjeni in enotni. Od nekdanj so se namreč naši nasprotniki zavedali nevarnosti enotne ljudske volje in nas zaradi tega vedno znova poskušali razdvajati. Žalostno poglavje nezavednih naših bratov je posledica te politike naših nasprotnikov. In to politiko bodo poskušali nadaljevati tudi v bodoče.

Toda koroški Slovenci nikdar posebno pa ne skozi zadnjih 30 let življenja odtrganosti od narodne celote, nismo poznali strankarskega boja, temveč smo se ob skrajnem robu slovenske zemlje že vsebolj živo zavedali nevarnosti od zunaj ter se zato tembolj močno strnili med seboj. Globoka narodna zavest, ki je nastala v stoletnem boju za naš obstanek, je izključevala slepo medsebojno mržnjo in onemogočala, da bi se bila mogla pri nas razviti politična strast v tisti meri, da bi pozabili na koristi skupnosti.

Ta zavest potrebe enotnosti nas je strnila v najtežjem času narodnoosvobodilne borbe in nas družila vse Slovence — borce v gozdovih, trpine - izseljence in na molk obsone, ki so doma obdelovali in s tem branili našo zemljo. **Ta zavest skupnosti in enotnosti nam je danes še vse bolj potrebna, ker je prvenstveni in glavni cilj našega dela danes ohranitev slovenskega naroda na Koroškem!**

Nič ne tajimo, da je pariška odločitev za nas boleča. Toda prekaljeni v stoletni borbi se ne vdajamo obupu, ampak resnici jasno in pogumno gledamo v oči. Zavedamo se, da smo postali drobiž za tuje interese, nočemo pa nikdar zaradi tega s politično svobodo žrtvovati tudi svojega slovenstva. Gre za našo kulturo, za naš jezik, za naš pravni položaj, za naše gospodarsko uveljavljanje, gre za našo popolno enakopravnost v Avstriji! To so stvari, ki zadevajo vsakega koroškega Slovenca brez razlike, ker mora biti cilj in dolžnost vsakega Slovenca na Koroškem, ohraniti to vejo slovenskega naroda svojemu matičnemu deblu.

Ne nasedajmo misli, da ne bodo narodni nestrpnosti in kominformistični agentje poskušali ovirati to naše delo za nacionalno ohranitev, da nas ne bodo po stari metodi skušali razdvajati in poglabljati razdor! Mi pa jim odgovorimo z našo težko priborjeno izkušnjo: da ni druge poti za narodni obstoj razen narodne enotnosti, ki ne pozna razdvajanja in kompromisarskega barantanja. Tudi kadar nismo enakih pogledov na življenje in dogodke, mora skrb za narodni obstanek, ki bodi naša najvišja dolžnost, nujno potlačiti vse razlike! To nam narekuje življenjska modrost, to naj bo tudi dokaz naše politične zrelosti! V tem smislu razumemo potrebo akcijske enotnosti vseh Slovencev!

Poleg spoznanja potrebe te narodne enotnosti pa imamo še drugo, prav tako važno zgodovinsko iz-

Schuman o stališču francoske vlade do nemških problemov

Francoski zunanji minister Schuman, ki zastopa Francijo na sestanku ministrov treh velikih v New Yorku, za tem pa na Generalni skupščini Organizacije združenih narodov, je imel v Parizu tiskovno konferenco, na kateri je razložil stališče francoske vlade do Nemčije in do vprašanja Daljnega vzhoda.

Ko je govoril o Zapadni Nemčiji, je Schuman dejal, da je možna skorajšnja ustanovitev zunanjega ministrstva v bonnski vladi. Izjavil se je za povečanje policijskih enot v Zapadni Nemčiji. Francoska vlada sicer odobrava tudi Churchillovo zamisel o ustanovitvi evropske armade, me-

ni pa, da ta zamisel „še ni zadosti precizirana, da bi lahko vlade zavzele svoje stališče.“

Schuman ni potrdil, da bi Anglija zahtevala sodelovanje pri načrtu skupne uprave nad industrijo premoga in jekla, izrazil pa je prepričanje o možnosti sodelovanja z Anglijo pri takšnem načrtu.

Kar zadeva priznanje Ljudske republike Kitajske in njenega sprejema v članstvo Organizacije združenih narodov, je Schuman izjavil, da je mogoče zavzeti stališče edinole po rešitvi korejskega vprašanja oziroma po vzpostavitvi prejšnjega stanja na Koreji.

Na korejski fronti malo sprememb

Zadnja poročila iz Koreje dajo sklepati, da je fronta postala stalna to se pravi, da so Amerikanci utrjili svojo črto.

Velika ofenziva Severnih Korejcev, ki so jo začeli pred enim tednom, ni pokazala posebnih uspehov. Razni prodori v hrbet ameriških čet so bili spet odstranjeni. Na posameznih mestih so ameriške čete priborile spet nekaj ozemlja nazaj, posebno na vzhodni fronti, kjer

so se približale do osem kilometrov važnemu prometnemu križišču Jongčon in na vzhodni obali, kjer so prodrle pet kilometrov do luke Pohang.

Kljub temu pa je pritisk severnih Korejcev še zelo močan in delajo težke preglavice Američanom in Južnim Korejcem predvsem partizanske skupine, ki operirajo v zaledju ameriških čet.

Marshall se je vnil v politično življenje

President Truman je imenoval 12. t. m. generala Marshalla za novega obrambnega ministra Združenih držav Amerike, ker je dosednji minister Louis Johnson odstopil. Johnson je utemeljil svoj odstop s tem, da je baje zaradi svojih obrambnih ukrepov postal neprijeten, in je priporočal za svojega naslednika generala Marshalla, ki uživa tako zaupanje ameriškega ljudstva kakor tudi njegovih zaveznikov. Marshall je po telefonskem razgovoru z predsednikom Truma-

nom vzel imenovanje na znanje. Vendar je za veljavnost tega imenovanja potreben še nov zakon, ker po dosedanem zakonu v Ameriki ne sme prevzeti vodstva obrambnega ministra oseba, ki je v zadnjih desetih letih bila aktivna v vojski. General Marshall pa je bil v drugi svetovni vojni šef ameriškega generalnega štaba.

ZDA hočejo da bi Anglija prekinila trgovino s SZ

Kakor znano, izvaja ameriška vlada pritisk na britansko vlado, naj bi ta prekinila trgovinske stike s Sovjetsko zvezo. Isto pričakujejo ZDA tudi vd vseh drugih zapadnih držav, da bi s tem preprečile izvoz surovin, potrebnih z vojno industrijo. Ameriški tajnik za trgovino Charles Sawyer je namreč izjavil, da ZDA odselej ne bodo dovolile izvoznih dovoljenj za proizvode ali strateške surovine onim državam, ki jih nato

spet izvažajo v države Vzhodne Evrope ali pa ki pošiljajo v te države podobne proizvode ali surovine iz svoje lastne proizvodnje.

Osemnajstega septembra se bo v Londonu začela konferenca držav britanskega imperija, na kateri bo verjetno kot glavna točka dnevnega reda vprašanje izvoza v Sovjetsko zvezo in njene satelite. To vprašanje pa bodo proučevali, kakor domnevajo, tudi zunanji ministri treh zapadnih sil na svoji konferenci, ki se je pričela zadnji torek v New Yorku.

Angleško mnenje o tem važnem vprašanju pa je pred kratkim sporočil ministrski predsednik Attlee, ki je dejal, da angleška vlada ne misli politično postavljati vprašanja svojih trgovinskih izmenjav s Sovjetsko zvezo in državami ljudske demokracije. Velika Britanija pošilja v Sovjetsko zvezo razne stroje, v zameno pa dobiva žito in gradbeni les, kar bi sicer morala dobavljati drugje, če bi odpovedala dogovor, tako n. pr. v Kanadi ali ZDA, toda po mnogo višji ceni in proti plačilu v dolarjih.

kušnjo in to je: **spoznanje nevarnosti politike ozke nacionalne izolacije.** Že v času narodnoosvobodilne borbe smo tudi koroški Slovenci sklenili bratstvo s poštenimi Avstrijci, da uničimo fašizem in ustvarimo pogoje medsebojnega sožitja in sodelovanja in to na temelju demokratičnih načel popolne in vsestranske enakopravnosti. V novem položaju po pariški kupčiji in resoluciji Informbiroja je sodelovanje s poštenimi Avstrijci še bolj potrebno, ker je pogoj za skupno borbo za demokratizacijo javnega življenja in — ne nazadnje — tudi za uničenje nacionalne mržnje in s

tem za pomiritev v deželi, kar je pogoj za doseg in obrambo naših nacionalnih, socialnih in gospodarskih pravic.

Da bi pa mogli uspešno stopiti v enotno borbo z avstrijskimi demokrati za doseg teh ciljev, je predvsem potrebna popolna enotnost nas koroških Slovencev.

Vsako cepljenje te enotne skupnosti je za naš narodni obstoj pogubno. Ne bojmo se našega majhnega števila! Število ne odloča in je za uspeh boja brezpomembno; vsa teža in vrednost je v enotnosti, odločnosti in pripravljenosti na žrtve.

Velik uspeh vpisovanja ljudskega posojila v Jugoslaviji je merilo patriotizma

Pet let že traja uporna borba jugoslovanskih delavcev, kmetov in ostalega delovnega ljudstva. To je čas ustvarjalnega napora v rudnikih in tovarnah, na polju in gradiliščih, po mestih in vaseh, povsod, kjer žive in delajo jugoslovanski narodi. V zgodovini nekega naroda je to kratka doba, toda uspehi teh naporov so veliki. Takoj po zmagi so začeli jugoslovanski narodi z obnovo svoje po vojni upostožene in stoletja ropane domovine. Danes je Jugoslavija veliko gradbišče, ki se razteza od Soče do Vardarja, od Drave do Jadrana in na katerem milijoni delovnih ljudi mest in vasi ustvarjajo z dneva v dan nova dela.

Jugoslovanski narodi pa hočejo tudi z vpisom drugega ljudskega posojila z denarnimi sredstvi pomagati k obnovi svoje domovine.

Že v prvih dneh o razpisu drugega ljudskega posojila so brez izjeme na poklicno delo tekmovali vsi, da vpišejo iz globoke domovinske vesti čim večje vsote ter beremo poročila o nepričakovanem velikem uspehu posojilne akcije. Pozivu vpisovanja ljudskega posojila so se odzvali vsi: kmetje, delavci, nameščenci, enote jugoslovanske armade in milice itd.

Kar pa za nas nikakor ni nezanimivo se je akcije drugega ljudskega posojila brez pridržka udeležila tudi patriotična katoliška duhovščina.

„Slovenski poročevalec“ poroča: Na VII. redni seji glavnega odbora Ciril metodijskega društva katoliških duhovnikov LR Slovenije, v katerem je včlanjenih že danes okrog 500 članov, so člani tega odbora in zaupniki, kakor tudi člani upravnega odbora zadruga sprejeli obveznost za 259 tisoč dinarjev posojila. Na seji je bilo navzočih 40 članov. Največji znesek, to je 50.000 din, je podpisalo pet očetov iz samostana Kartuzija Pleterje. Znesek 28.000 dinarjev je podpisal znani zadruga delavec in član kmečke delovne zadruge v Loki pri Zidanem mostu tov. Lanjšček Ludvik. Za znesek 25.000 din se je zavezal župnijski upravitelj iz Sirja pri Zidanem mostu tovariš Franc Šmon, ki je bil za časa NOV verski referent IV. operativne cone in član Pokrajinskega odbora za Slovensko Koroško in je še danes agilen aktivist OF. Tudi župnik iz Dola pri Hrastniku tov. Medvešek Matija, ki je za časa NOV aktivno sodeloval v hrvatskih partizanskih edinicah, je vpisal 20.000 din. Tov. Miloš Čarf, župnijski upravitelj v Zgornjem Tuhinju, koroški rojak in velik prijatelj socialističnega za-

družništva, se je zavezal, da vpiše 10.000 din. Poslevoedeči sekretar Cirilmetodijskega društva in katehet v pokoju tov. Janko Žagar je vpisal 6000 din. Prav tako se je dobro odrezal član glavnega odbora in predsednik oblastnega odbora Cirilmetodijskega društva za goriško oblast dekan Gabrijel Piščanec, ki je podpisal 6000 din. Član upravnega odbora nabavnoprodajne zadruga katoliških duhovnikov LRS in aktivist

za časa NOV tov. Avgust Štancer iz Rogaške Slatine se je zavezal za 5000 din.

Mnogi drugi člani so podpisali ravno tako po 5000 din, nekateri pa nižje zneske. Na vseh okrajnih konferencah tega društva duhovnikov, ki so bile v mesecu juliju, se je govorilo o akciji za vpis drugega ljudskega posojila. Člani so sprejeli sklepe, da bodo po svojih močeh podprli akcijo za vpis posojila.

Naši otroci v počitniški koloniji Sušak - Pečine

Najboljše za našega otroka, je, da mu damo vsaj čez počitnice sonca in zraka. Vse carlanje otroka ne pripomore toliko k otrokovemu zdravju, kot poleg izdatne in dobre hrane sonce in sprememba zraka. Zato smo nad vse hvaležni, da lahko leto za letom pošiljamo naše otroke na letovanje v novo Jugoslavijo, odkoder se vračajo zarjavelih in veselih obrazov, vedno spet z željo, „drugo leto bom zopet šel“. To je želja vsakega otroka. Ni čuda — saj se počutijo otroci kot doma!

To nam potrjuje tudi življenje naših koroških pionirjev, ki so letos letovali na Sušak-Pečine. Vsi otroci, ki so bili na morju, so se vrnili. Vrnili so se polni zdravja, veselih obrazov in polni lepih doživljajev, ki jih nikdar ne bodo pozabili.

Vsaki, ki je opazoval otroke, ko so se zbirali na celovškem kolodvoru, je videl, kako se otroci veselijo in kako so jim žarele oči. Saj so vsi šli takorekoč prvič od doma — in prvič na letovanje, ker prej nikdar niso imeli prilike iti na letovanje kamor koli. Tisti pa, ki so bili že lansko ali predlansko leto, so imeli veliko besedo. Pripovedovali so, kaj so videli, kako so živeli itd. Tako so se kar hitro spoprijateljili in ni bilo razlike med slovenskimi in nemškimi govorečimi otroki. Že kar na licu mesta so sklenili nekateri pravo prijateljstvo, ki je trajalo ves čas našega bivanja ob morju in težko so se potem razšli. Vlak je oddrdral. Majhne otroške glave so se naslanjale na okna v vlaku in drobne rokce so mahale z robčki svojim mamicam, ki so jih spremljale na kolodvor v pozdrav. Istotako so mamicе odzdravljale taktako dolgo, da je vlak izginil za ovinkom in je bilo slišati le še rahlo brnenje lokomotive. Zaupale so svoje otroke spremljevalkam, ker so dobro vedele, da jim ne bo težko, da se bodo vrnili okrepčani in veseli. Ne-

ka mati mi je izjavila pred odhodom na kolodvoru: „Ne morem dati otroku kaj lepšega, kot ga poslati na letovanje. Srečna in vesela sem, da je tudi moj otrok med temi srečnimi, poglejte kako jim žarijo oči.“

Naš vlak pelje, drvi — Področje — še malo pa bomo v Jugoslaviji, mi pravi pionir iz št. Janža. In res vse je šlo naglo brez vsakih neprijetnosti, povsod so nam pomagali — vlak je zopet oddrdral in bili smo v Jesenicah. Pot smo nadaljevali do Ljubljane. Na kolodvoru so nas že čakali tovariši in tovarišice, ki so šli z nami v kolonijo. To so bili vodiči, pedagoške voditeljice, ki so predvsem skrbele, da bi otroci čim več pridobili na vzgoji in lepem vedenju in zdravnik, da bo skrbel za naše zdravje. Vsi so te takoj vživeli v naše otroke, naši otroci pa so tudi takoj sklenili najboljše tovarštvo z njimi. Ko smo dospeli v Reko na kolodvor, je bilo tam pravo življenje. Natrpano polno pionirjev in odraslih ljudi nas je čakalo in nas pozdravljalo z vzkliki in godbo. Od vseh strani so padale rože in vzklikanja ni nehalo biti konec. Zbrane so bile vse organizacije kot pionirska, AFŽ itd. in nam želele dobrodoščilo. Kmalu smo prispeli v naš dom na Sušak. Med potjo so se nam pridružili še ljudje iz mesta, nas pozdravljali in spraševali, največ pa nam pripovedovali o morju.

Življenje v koloniji smo si hitro uredili prav lepo. Vsak je imel svoj posel in dnevno življenje je potekalo kot po vrvi. Pionirji so postavili svoj pionirski odred, kateremu so dali ime po prvemu komandantu koroškega partizanskega bataljona Franc - Tavčman Lenart. Pionirji so sami predlagali to ime, ker tudi najmlajši poznajo naše heroje in so jim hvaležni za njihovo borbo in žrtve. Ta odred je imel svoj pionirski štab, ki so ga tvorili pionirji sami. Načelnik, referent za kulturno prosvetno delo, fizkulturo, snago itd. so bile funkcije malih komandantov. Vsi ti so po navodilih vodičev skrbeli, da je življenje v koloniji potekalo v redu in veselo; saj so imeli naši pionirji toliko lepih doživetij; nastopali so s pesmijo povsod in vsi ljudje so bili navdušeni, kadar so po ulicah Sušaka in Reke čuli naše pesmi, ko so jih peli naši otroci, ko smo šli na izlet. Peli so radi — prav vsepovsod. Da so se naučili tudi novih lepih slovenskih narodnih in partizanskih pesmi gre predvsem zahvala upravniku kolonije, tov. Traterju Marjanu.

Imeli pa smo v naši koloniji tudi veliko obiskov. Drugi otroci so nas obiskali in naši so jih počastili s koroško narodno pesmijo. Obiskal nas je pa tudi predsednik Kluba koroških Slovencev iz Maribora tov. Brandner in podaril vsem našim otrokom lepe knjige. Razvedrila so imeli veliko, hrana pa je bila tudi tečna — posebno je bilo dosti mesa, zelenjave, mleka, — predvsem pa sadja. Vsak dan skoraj smo dobili hruške, breskve ali grozdje. Zato so se nekateri otroci tudi precej zredili po 1 in pol kg, 2 kg; nekateri celo 3 kg. To pa kljub temu, da so bili letos otroci samo 20 dni v koloniji.

Te lepe dneve polnih doživetij naši otroci ne bodo pozabili nikdar, čeprav so jih različni ozkosrčneži hoteli odvrniti od letovanja v kolonijo. Nova socialistična Jugoslavija skrbi resnično za veliko ljubeznijo za svoj mladi naraščaj in nudi mlademu rodu čim več razvedrila in čim več lepih, neizbrisnih doživetij. Pri tem pa nikakor ni ozkosrčna temveč širokogrudna nudi vse te ugodnosti tudi socialno potrebnim otrokom vsake druge narodnosti.

MILKA

Kratke vesti iz JUGOSLAVIJE

Strokovnjaki so ugotovili, da je na Pljevalskem polju v Črni gori nad 250 milijonov ton dobrega premoga.

V Starigradu na Hvaru gradijo že tretjo veliko vinsko klet. Doslej so zgradili že 14 cistern. Zmogljivost kleti bo 180 vagonov.

20 tonske valje bodo začeli vlivati v železarni v Štorah, ki so se po osvoboditvi izpremenile v moderno industrijsko naselje. Nov industrijski tir, veliki, večtonski žerjavi in nove peči za topljenje listine, moderna stanovanjska kolonija z metalurško žolo, — vsi ti v zadnjih letih zgrajeni objekti so pripomogli, da dajejo kovinarji iz Štor danes trikrat več proizvodov kakor pred vojno. Glavni objekt železarne je livarna. Livarji iz Štor so znani po svojih odličnih po vsej državi. Že leta 1947 so odlili prve težke valje, ki so tehtali po 6 ton. Toda jugoslovanska industrija, ki se vedno bolj razvija, potrebuje tudi težje valje. Zato so zgradili veliko plamenično peč, ki je prva te vrste v Jugoslaviji. Odslej bodo livarji v Štorah lahko vlivali tudi valje do 20 ton. Za naslednje leto pa imajo v načrtu gradnjo dveh nadaljnjih peči, ki bosta topili železo za 30 tonske valje.

16 kamionov dnevno bo drugo leto izdelala tovarna avtomobilov v Mariboru. Ta tovarna, ki je zdaj že premagala vse težave, ki so jih leta 1948 povzročile češke tovarne zaradi neizpoljenih naročil odnosno pokvarjenih strojev, je doslej že izdelala 611 kamionov domače pro-

dukcije. Delavci se hočejo izenačiti s češkimi tovarnami, ki imajo v izdelovanju avtomobilov že 50 letno tradicijo. Češke tovarne izdelajo z najmodernejšimi proizvodnimi sredstvi kamion v 1200 delovnih urah. Delavci mariborske tovarne pa so doslej potrebovali za izdelavo kamiona 1400 ur. Delavci tovarne avtomobilov so med prvimi v Sloveniji začeli tekmovati po turnirskem načinu. Po tem načinu se je produktivnost dela povečala za 25 odstot. in bo povprečnik delovnih ur za izdelavo kamiona v kratkem dosegel 1200 delovnih ur.

Po vsej Jugoslaviji so slovesno praznovali 10. september, dan Jugoslovanske vojne mornarice, kot spomin na 10. september 1942, ko je bila po odredbi vrhovnega štaba narodnoosvobodilne vojske ustanovljena prva enota jugoslovanske vojne mornarice.

V Obrovcu v Dalmaciji so začeli graditi most čez reko Zrmanjo. Novi most bo izredne konstrukcije. Spadal bo med redke mostove na svetu, ker bo imel cestišče iz armiranega betona dolgo v enem razponu 42 m brez kakršnih koli nosilcev ali ločne konstrukcije.

12 tisoč odbiralcev nabira hmelj v Savinski dolini. Z delom so pričeli v drugi polovici avgusta. Obiralkam iz Hrvaškega Zagorja, ki prihajajo vsako leto obirat hmelj v Savinjsko dolino, se je letos pridružilo tudi mnogo delovnih prostovoljcev in celo čete pionirjev iz raznih krajev Slovenije.

Miha Marinko, predsednik Ljudske republike Slovenije, petdesetletnik

Dne 8. septembra je minulo petdeset let od kar se je rodil v Trbovljah v siromašni rudarski družini predsednik Ljudske Republike Slovenije Miha Marinko.

Nemogoče bi bilo v našem listu niti približno orisati količjak zaokrožno podobno te nenehne revolucionarne dejavnosti osebnosti kot je Marinko. Njegova osebna zgodovina sama bi

prepletala vso obdobje priprav slovenskega ljudstva za narodno osvobodilno borbo in uspehi slovenskega ljudstva po zmagi v svobodni domovini so povezani z njegovo osebnostjo.

Zaradi tega mu ob njegovem jubileju tudi koroško slovensko ljudstvo čestita in želi novih uspehov pri njegovem delu za slovenski narod.

Podaljšanje vojaškega roka v Franciji

Ob otvoritvi velesejma v Strasbourg je vladni predsednik Rene Plevel imel govor, v katerem je napovedal, da se je sporazumel z ministrom za obrambo Mochem za podaljšanje vojaške službe na 18 mesecev, namesto dosedanjih dvanajst.

Glede Nemčije je Plevel izjavil, da Francija ne more ostati neobčutljiva glede zvišanja sil ljudske policije v Vzhodni Nemčiji in pripomnil: Naša sosedna Zahodna Nemčija, ki ima 48 milijonov prebivalcev, nima nobenega policijskega odreda te

vrste. Zato bo nujno potrebno, da bomo upoštevali to dejansko stanje spriču zahtev Adenauerja za povečanje števila moštva nemške policije.

Dejal je tudi, da se bo vlada borila proti neupravičenemu dviganju cen in zanikal, da bo vlada uvedla racioniranje in živilske nakaznice, ker da je proizvodnja višja, kakor je bila kdaj koli.

Plevel je še sporočil, da bo v kratkem odpotoval francoski polk, ki je namenjen za Korejo, in da ga bodo sestavljali samo prostovoljci.

BURJA

Karel Michelstaedter:

Prvi sončni žarki so narahlo porbarvali zasnežene vrhove gora. Na jasnem nebu so izginjale zadnje zvezde. Ostro sedlo Preklanega hriba nad Tržaškim zalivom je bilo že pogreznjeno v noč, a nad mirnimi naselji ob morskem obrežju se je že rožnato barvala lahna meglica.

Samotna kočja slovanskih bojevnikov sredi divjih kraških skal se je že prebujala v novem jutru. Pramen svetlobe so se prebijali skozi gost dim, ki se je valil iz odprtine nizkih vrat. Odsev ognjiščnega ognja je plesal po skali, ki je stala pred kočjo in jo skrivala radovednim očem. Od časa do časa se je prikazala na skalnati steni senca ženske postave, ki se je prožno kretala okrog ognjišča v koči. Vsak njen gib je izražal moč in voljo, obraz ji je bil mehak in otožen, oči pa jasne, odkrite in polne poguma.

Pripravljala je zajterk za svoje brate. Le-ti so sedeli okrog nizkega ognjišča. Njihove stasite postave so bile odete v surova, temna skorajda črna oblačila. Njim ob strani je slonelo njihovo orožje. Molčali so, nihče ni govoril. Zar ognja je obseval njihove negibne, temne postave, ki so slišile kraškimi skalami pred kočjo. Mehkim, skoro otroškimi potezami njihovih obrazov je skušala kosmata, rdečkasta brada dati izraz divjosti. Zamegljena modrina njihovih oči pod visokim čelom ni mogla skriti razburjenja, ki jim je vznemirjalo dušo. A vendar so vsi trije molčali in se ljubeče smehljali sestri, ki je šumela okrog s plahutajočim kri-
lom.

Po zajtrku so se močni sinovi trdega Krasa dvignili, vzeli svoje orožje in stopili na prag. Tam so drug za drugim molče objeli sestro in jo poljubili na belo čelo.

„Bratje,“ je tedaj vprašala dekle. „Bratje moji, kam, kam? Zakaj ste danes tako svečani in zakaj tako oboroženi? Nekaj mi prikrivate! Kaj se je zgodilo? Govorite!“

Najstarejši brat je tedaj odgovoril. Resno in mirno mu je zvenel glas: „Sestrica naša, hudi časi se bližajo. Benečani in Nemci so pozabili, kar smo jim, sinovi Krasa, storili dobrega. Z morja in po suhem hočejo planiti nad nas, da bi nas zasuznili in nam vzeli rodno kraško zemljo. To zemljo moramo braniti, sestrica! Tja dol moramo, tam doli nas čaka zmaga ali smrt!“

In je iztegnil roko proti morju, ki se je že kopal v žarkih jutranjega sonca, in je z roko pokazal, z očmi pobožal smejoče se brajde in zelene oljčne gaje vzdolž obrežja.

„Vzemite me s seboj!“ je vzkliknilo dekle, „ob vaši strani se bom borila, ob vaši strani bom znala tudi umreti!“

„Ne, sestra! Tebi skrb za dom, nam obramba domovine. Mir s teboj!“

„Ali naj ostanem sama tu s tem strašnim nemirom v srcu? Kako naj živim ob misli?“ je zahlipala sestra in skrila svoje lepo lice na prsa dragega brata.

„Preženi si čas z mislijo na nas in s petjem za našo zmago. Tvoja čista misel in odmev tvojega speva bosta dala novih moči našim rokam. Zdravstvuj, ljuba sestra.“

Tedaj se je dekle zavrnilo, zatrla solze in ljubeče odzdravilo:

„Pozdravljeni in sreča z vami!“

„Zdravstvuj“, so še odgovorili bratje in se odpravili. S trdimi, odmerjenimi koraki so stopali po hribu navzdol proti morju. Njihove tršate postave so izginile in se spet prikazovale med skalami. Ob robu prelaza je bela sestra gledala za njimi...

Dnevi so minevali. Sinovi Krasa se še niso vrnili k svoji samotni koči. Njihova bela sestra bega brez pokoka med skalami in išče tolažbe. Čaka, si senči oči, strmi proti morju in poje za zmago svojih bratov. Njen

glas se čudežno prilega zvokom gubel v njenih belih rokah in odmeva od hribov.

Nekega večera, v globokem miru zahajajočega sonca, ko je bela sestra spel strmela v sovražno, ko baker svetlikajoče se morje, je zadonel med skalami korak.

„Eden izmed bratov je, ki prinaša veselo vest!“ se zgame upanje v dekletu. „Najbrž je najmlajši, bele polti, svetlih las, najmlajši, najlepši in mojemu sreču najbližji!“

Dekle se dvigne, da pohiti bratu naproti. Ali med skalami se prikaže star bojevnik.

Trd je glas, ki daje njenemu nememu vprašanju odgovor: „Tvoji bratje, o dekle, ki čakaš nanje, so me poslali k tebi. Padli so drug za drugim in obležali drug poleg drugega. Ko levi so se borili do zadnjega diha, a premoč je bila pri sovražniku. Desetkratna premoč! Tvoji

bratje so vedeli, da gredo v smrt. Pa so mi pred zadnjo bitko naročili: „Vzemi jo seboj, našo belo sestrico, in odpelji jo k Savi, kjer je zemlja rodovitna in kamor si sovražnik ne upa.“ Tako so dejali in jaz sem te posikal, da izvršim naročilo. Pridi z menoj in ne odlašaj!“

Dekle odreveni za hip, potem pa, razdraženo od bolesti, se dvigne in zdi se, da raste v višino. Bleščočih oči in s trdim glasom zavpije:

„Starec, idi! Idi in reži svojo staro kožo! Jaz ostanem. Tu med našimi skalami ostanem in ni je sile, ki bi me mogla odmakniti! Ti pa pojdi, pojdi!“

Dolgo je še starec gledal na dekle, ko da gleda belo prikazen. Nafo je pokimal z belo glavo in s počasnimi koraki odšel proti vzhodu.

Strmeč v grvaveče morje je dekletu izpelo svojo bolesto nebu in ska-

JOŽE LAMPERT:

Srečal sem močno ženo

Bilo je v mesecu novembru predlanskega leta. Borec XIV. Udarne divizije so napadali žvabsko-domobransko postojanko v Kočevju. Mrk deževen dan je bil. Gosta megla se je spuščala globoko v dolino. Sovražni avijoni so se spuščali nizko in bombardirali naše položaje. Naši topovi so bruhali ogenj na sovražno trdnjavo. Kočevski rudnik je bil v plamenih. Močne detonacije so stresale šipe v oknih bližnjih hiš. Naši diverzanti so bili na delu. Orjaška je bila ta borba, sovražnik se je utrdil v posameznih hišah. Na juriš so naši hrabri borci zavzeli postojanko za postojanko. Sredi najhujšega ognja pa je igral na harmoniko partizanske pesmi tovariš Janez.

Prinašali so ranjene in mrtve borce. Mrtve so nosili v bližnjo podružno cerkev in jih v žotorska krila zavite polagali na gola kamenita cerkvena tla. Strnjena kri pod zvonikom, mučeniška kri mi je bila kažipot v čudno neobičajno mrtvašnico. Belogardistični derviši-duhovniki so jih izobčili iz cerkvenega občestva, od-

rekli jim blagoslovljeno zemljo in cerkveni pogreb, žive so vrgli iz cerkve — mrtvi se ponovno vračajo vanjo. Nekoč so jih nosili h krstnemu kamnu, kjer so prejeli krst vode. Danes so jih prenesli v cerkev, ko so prejeli v borbi krst krvi za domovino. Nekoč zavite v snežno bele plenice, danes odete v zamazana žotorska krila. Pri krstu z vodo so dobili gorečo luč, pri krstu krvi pa so brez luči. Saj so sami luč. Oni svetijo s svojim zgledom. S svetim spoštovanjem sem se bližal svetemu mestu, kjer so počivala trupla naših mučencev. Previdno sem stopal po cerkvenem tlaku, da nisem stopil na krvave svetinje, ki so bile na gosto v obliki krvavih madežev posejane po cerkvenih tleh. „Sezuj svoje čevlje, zakaj mesto, kjer stojiš je sveto!“ Tega reka iz svetega pisma sem se spomnil ob tej priliki. Dvakrat sveto je bilo to mesto v tem trenutku. Cerkev — hiša božja in trenutno-dom mučeničev. S svetim strahom sem se klanjal nad mrtvimi borci in z drhtečo roko previdno odgrinjal zakrite obraze, ki so bili pol-

MIRA PUCOVA:

ODKUPNINA

Ob štirih popoldne je v nizkem prostoru že vladal somrak, ki je usmiljeno zastiral napol prazne police. Ali v skritem skladišču zadaj za trgovino je še dovolj blaga, ki ga je Tušanka pripravila pred Nemci. In kadar napoči težko pričakovani konec vojne in se njeni sinovi vrnejo iz gozda, tedaj bo spet napolnila vse te police in trgovina bo spet zadušala s tistim posebnim sladkim vonjem, ki ga ljubi. „Frau Teršan!“

Obrnila se je k vratom in urno in čilo, kakor je bila njena navada. Oblečena je bila v črno mestno obleko, toda po njenih trdih delovnih rokah in preprostem še v pozni jeseni zagorelem obrazu, li lahko ugani, da je bolj kmetica kot meščanka in se ne brani dela na polju ali v vinogradu na Gori.

Moški v uniformi je premeril trgovino s težkimi nekam utrujenimi koraki. „Ste sami?“ je vprašal.

Prikimala je in se mu nasmehnila, kajti ta bivši operni pevec je bil v svoji lajtnantski uniformi tako malo vojak in tako malo Nemec, da ni mogla drugače.

Ta ženska najbrže misli, da sem dober, si je dejal. Zato mi je naklonjena. Toda dobrota v teh časih je kakor samomor. In premeška spodnja ustnica mu je vztrepe-

tala, kajti zasmilil se je samemu sebi, ker ni mogel drugače kakor biti dober.

„Vi še ne veste... Gestapo pride. Gestapo je vse kaj drugega kakor mi vojaki. Resnično, bojim se, da pridejo že nočjo. Ne ustrašite se — ampak v okolici že pribijajo izselitvene letake.“

Zdaj je vedela vse, vedela je, da je res, česar se je zmerom bala in česar do zdaj ni mogla, ni hotela verjeti. „Torej nas bodo izselili?“ je trudoma zamrmrala.

„Jutri na vsežgodaj že. Dobili smo nalogo, da moramo zaradi utrditve nemštva vse obmejno ozemlje očistiti Slovencev. Ali meni je to zaperno, res. Jaz nisem tak kakor Gestapovci, ki počno vse to z naslodo in veseljem. Samo ne jočite. Frau Teršan, prosim...“

Saj ni jokala. Sklenila je roke na prsih in ne da bi trenila, je dolgo zrla pred se. Misel se ji je s strašno ljubeznijo oprijela sleherne podrobnosti v hiši. Pod streho je gnezdo, ki so ga šele pred nedavnim zapustile lastovke, da se prihodnjo pomlad spet vrnejo. Le ona, Tršanka, naj odide in se več ne vrne.

„Bežati morate. Bežati takoj še danes.“

Nekaj časa je trajalo, da ga je razumela. Potem je rekla: „Drugače kakor s silo (Nadaljevanje na 4. strani)“

lam domačih hribov. Še nikoli niso njene gusle tako tožno jokale. Tožeči spev se je odbijal od skale do skale, odmeval od hribov, vpil v votlinah in skalnatih špiljah, trepetal v prepadih in se glasno obsojajoč izgubljal prek zelenega obrežja proti sovražnemu morju. Bolest in sovražstvo sta se mešala v spevu in se družila v želji do maščevanja. V mraku je bela postava polagoma izgubljala obrise in končno utonila v temi. Še enkrat se je tožeči spev predal vetru, še enkrat ga je veter odnesel preko skal navzdol proti sovražnemu morju — in še dandanes ga odnaša in ga bo na vekov veke odnašal proti morju, lomeč dreve, trgajoč ceste ter potapljačič ladje na morju.

„Burja!“ vzklikne v takih dneh ribič na obrežju in hiti, da zavaruje svoj čoln.

„Burja!“ vzklikne tudi mornar na morju in išče varnega pristanišča.

A Slovan, ki je ostal preprosti sin Krasa, ta Slovan molči in se smehlja ostremu božanju burje. Kajti on ve, da je to le mehka ročica zveste sestrice iz davnih, davnih časov...

ni strjene krvi, polni zevajočih ran. Prej lep mladosten obraz — sedaj iznakaženo, mrevvarjeno lice. Roke blatne in mrtve. Še malo preje so te roke držale puško in branile svoj dom. Sedaj počivajo mirno ob telesu. Oči, ki so žarele od borbenega navdušenja, so sedaj zaprte.

Zagrnil sem trpeče izmučene obraze in pripravil vse za pogreb. Prav tesno ob cerkvenem zidu so tovariši izkopali padlim borcem jame za zadnje bivališče. To je bilo res mesto, kjer še nihče ni bil položen. Blagoslovil sem še z mučeniško krvjo blagoslovljeno zemljo. Z rokami so tovariši spustili v žotorska krila zavita trupla v skupen grob. Za slovo so jim grmeli naši topovi. Pokropil sem jih še poslednjič in odšel s trdnjo vero, da sem pokopal mučeniške-svetnike. Dež je rosil, v zraku so krožili sovražni aeroplani, od daleč pa se je slišalo grmenje topov.

Odšel sem dalje, da dovršim svoj žalostni posel. Žalosten posel zaradi tega, ker pokopavam mlada življenja, ki so komaj začela živeti, a časten posel zato, ker sem bil sejalce semena, ki je padlo v zemljo in umrlo in bo rodilo stoteren sad. Mlada življenja legajo v grob, iz teh grobov pa bo vstal nov prekaljen, svoboden slovenski rod. S trudnimi koraki sem nadaljeval pot k drugi podružnici k drugi mrtvašnici. Isti prizori, isti vtisi. Le nekaj je bilo, kar me je zgrabilo: Močan vtis, ki ne bo nikdar izginil iz spomina.

Vse padle tovariše smo že pokopali. Le enega smo pustili, da počaka na svojo mater. Ležal je zavil v žotorsko krilo za cerkvijo. Odgrnil sem krilo, da mu poslednjič pogledam v obraz. Grozno iznakaženo lice, na glavi je zijala globoka rana. Naglo sem pokrtil obraz s žotorskim krilom, v katerega je bil zavil.

Med tem je tiho pristopila žena s črno ruto na glavi. To je bila njegova mati. Pokleknila je k truplu, odgrnila obraz. Sklonila se je tako nizko, da se je njen obraz dotikal njegovega. Zatrepetala je v joku. Njene solze so prale kri s sinovega obraza.

Ko smo se po nemški ofenzivi trudni in sestradani gledi na medlem novemberskem soncu, nas je iz gozda, ki nas je ločil od izropane vasi, pozdravila gruča žena. Vso ofenzivo, ki je zahtevala od nas toliko naporov, so mislile, kako bi nam pomagale. Ko so izvedele za nas, so po izropani vasi nabrale hrane in nam jo v jerbasih prinesle na grič. Sedel sem na korenini starega drevesa in gledal, kako so iskale prostora, kamor bi postavile jerbese. Njihove dobre, trde roke pa so delile. Ko sem pogledal v obraz ženi, ki je meni podala kos kruha, sem spoznal v njej mater s kočevskega pokopališča.

MIRA PUCOVA:

ODKUPNINA

(Nadaljevanje s 3. strani)
me ne bodo spravili od tod, da ne bi potlej kdo dejal: Tršanka je prostovoljno prepustila zemljo tujcu.“

„Torej boste čakali, da vas odpeljejo. In če vam povem, da se starejši ljudje in otroci nikoli več ne vrnejo? Ne potrebujemo jih za delo. In zato bodo mnogi že med potjo...“

Umolknil je. Tršanka je kakor v obrambi dvignila roke. Tudi on je bil eden izmed njih, tudi on, čeprav ji je hotel dobro, bil je Nemec. Ta molk med njima je bil strašen.

Nenadoma je zakričal in zdaj je bilo obema lažje. „Česa še čakate? Bežite, bežite!“ in s klavernim tenkim glasom je še dodal: „Rad bi vas rešil, ker bi rad rešil vsaj enega človeka. Vsaj enega — razumete?“

Kako ga ne bi razumela, saj je vselej razumela človeka ali žival v stiski in prav zaradi te njene lastnosti so vsi prihajali k njej po tolažbo in po navsete. Razumela je, da se hoče odkupiti, da se hoče z njo, s Tršanko, odkupiti pred svojo vestjo. In njeno srce, ki je bilo prepolno lastne bolečine, se je zdaj zganilo v preziru do njega, kajti dobro je vedela, da je cena, ki jo ponuja, dosti prenizka. Čeprav se mu je umikala, jo je prijel za roko in dolgo držal njeno zapestje s svojo mrzlo vlažno dlanjo, njo pa je spreletaval nekakšen stud do njega, ali ganiti se ni mogla. Nenadoma pa jo je izpustil, zaklel in se skoro razjokal.

„Ali slišite? Glas roga!“

Zateglo žalostno rjojenje je nekje daleč trgalo tišino, kakor da se je z daljnih hribov dvignil vihar, ki prihaja čimdalje nižje, čedalje bliže v dolino. In v viharju so prihrumeli kamijoni in motorji so zdrdrali skozi malo mesto, ki se je kakor dolga vas raztezala ob Savi. Že so bili tu, že so se ustavili pred cerkvijo. Le rjojenje roga je naraslo in ni hotelo ponehati.

„Prišli so dve uri prej, kakor bi morali,“ je zamrmral lajtnant. „In zdaj so najbrže že obkolili mesto, za beg je prepozno, Frau Teršan.“

Nemška tajna policija se ni bila oborožila samo s strojnimi, ki so sršale s kamijonov ampak je imela tudi gramofonske plošče, s katerih so odmevale poskočne koračnice. V presledkih med godbo je zvočnik z velikega kamijona pozival prebivalstvo in čim bolj je črnela noč tem bolj se je po vsem mestecu razlegal njegov porogljiv, z neprikrito naslado prepojeni glas:

„Slovinci! Ne bojte se! Mi vam hočemo dobro.“

Hiše z zaprtimi okni in vrati so molčale, le če so se kake duri skrivoma previdno odprle, je za hip odjeknil v nočni mrz otroški jok ali žensko ihtenje ali moška kletev. V temo je tedaj padel žarek svetlobe in spet zamrl. Črna senca je hušknila mimo in morda je kaka pest zagrozila proti nebu ali pa se je kdo sklonil na domači prag in se dotaknil izlizenega kamna, da bi ga poljubil v slovo, dokler je še črna noč.

„Slovinci! Sleherni poizkus bega bomo kaznovali s smrtjo!“

Tedaj se je odprlo to ali ono okno samo za palec ali dva. Zbegani in mračni obrazi za okni so poskušali. Da, če bi imeli še orožje, so govorili moški. Če bi imel človek puško. Ampak boriti se z golimi rokami... Pot v gozdove pa so nam zaprle nemške straže.

„Slovinci! Pripravite se! Slovinci...“

Zdajci se je sredi gruče žena, ki se je stiskala ob cerkvi, oglasila Tršanka, zakričala je od obupa, da jo je bilo daleč naokoli slišati:

„Da, Slovinci smo in samo domači kraj je dober in lep za nas in nikjer drugje nočemo umreti. Ljudje božji, ne dajmo se, ne pustimo se jim odpeljati!“

Ali v tej bridki noči njen glas ni našel odziva. Črne postave okoli Tršanke so se v nemem strahu prihulile in druga za drugo izginile med hišami. Ostala je sama, sprevidela je, da ne more biti drugače in za trenutek je pobesila glavo. Besede s kamijona so še padale nanjo s svojo nesramno okrutnostjo, ali zdaj ni dala več glasu od sebe, le zobe je stiskala in bilo ji je, kakor da jo grabi divja zver. Prišlo

je snežiti, redke mokre snežinke so padale na Tršanko. In končno je strašni glas v zvočniku utihnil, utihnilo pa ni obupno tarnanje v hišah. Vlažni mrzaz je rezal v kosti. Tršanka se je tesneje zavila v ruto in s svojimi urnimi kratkimi koraki krenila proti pokopališču. Jutri bo Vseh svetih dan. Nesla je na grob svojih mrličev svojo poslednjo svečo.

Na grobu pa ni mogla dati duška svojim solzam, kajti čutila je, da bi se s solzami pričel raztajati tisti trdni oklep, ki ji ves dan stiska srce in potem bi ne mogla več vzdržati. Če bi legla zdaj, ko je nihče ne vidi v tej temni tišini čez grob in se razjokala tako silno, kakor ji je pri duši, bi se ne mogla več ustaviti. Postala bi vsa mehka in lahko bi storili z njo kar koli bi hoteli.

Kmalu se bo pričelo daniti, kmalu. Medla svetloba je že prešinila težke zavese oblakov, na katerih ugašajo poslednji odsevi daljnih požarov.

Vso noč so gorele hiše na tistih pobočjih in vino je ob neslišnem padanju snega curkoma odtekalo iz odprtih sodov. Ljudje so strešali vreče pšenice v Savo in

Dr. Metod Mikuz:

BORKA ANGELA

Spet smo se znašli na sektorju Ilova gora — Muljava — Kriška vas. Bilo je že proti poletju in partizanom ni bilo treba reči dvakrat, naj zlezejo na zoreče češnje. Ene izmed zadnjih večjih operacij so bile takrat, ki jih je z velikim uspehom vodil Milovan Šaranovič, ki je nekaj dni za tem junaško padel. Pred njim pa je padla kot partizan - jurišac Angela in v vsej brigadi je bila zato velika žalost.

Takrat nisem vedel, pa tudi danes ne vem, kdo je bila ta Angela. To se pravi, ne vem, kako se je pisala, kdaj in kje je bila rojena, odkod je bila in še tisoč podrobnosti, ki bi sicer zanimale vsakega človeka - nepartizana. Nam vsem je bilo popolnoma dovolj, da je bila Angela in to naša Angela, partizan.

V borbi je bila velik junak, spretna, iznajdljiva, izredno odločna in junaška, drugače pa dober, zvest in iskren prijatelj, pravi tovariš. Na naših slovitih mitingih je lepo zapela, zvečer pa se je bilo treba z njo prav na glas pomeniti, sicer ti je vsilila svojo odejo, češ da nje nikoli ne zebe. Bila je bolj majhna kot velika in vedno se je smejala. Zdelo se mi je, da je bila nasmejana še takrat, ko jo je sovražna brzostrelka dobesedno prestrigla na dvoje. Z veseljem je pač živela, lep se ji je zdel svet in dobri njeni tovariši in prijatelji in z veseljem je tudi umrla, ker je bilo tudi to potrebno.

Tiste dni smo imeli pred seboj močne edinice Rdečih kravati in specialne bataljone M. Kot so poskušali vselej, so takrat še prav posebej, da bi nas obkolili in uničili. Belogardisti iz skoro vse Dolenjske so jim kazali pota in steze nam za hrbet. Hude borbe so to bile in čudilo se nam je samo sonce, rože pa so se pobožno vnemo pile živo slovensko kri. Bile so to borbe partizanov, borbe pravega in zdravega slovenskega človeka.

Koliko je bilo tisti dan jurišev, ne vem. Z njihove strani je bil najhujši proti večeru in ustavili smo ga šele s protinapadom. Takrat je padla tudi Angela. Kot se je spodobilo, smo jo lepo pokopali in nič nas ni sram priznati, da smo se jokali prav vsi.

Poznamo izrek, da so solze poceni. A partizanske ne. Za Angelo pa smo jokali.

Kot takrat, mislimo še danes in bomo do smrti: Angela je bila junak - partizan in z njo vse tiste prve soborke, ki so padle ali pa so po izrednem slučaju ostale še žive. Težko so prenašale vso kruto in divjo težo partizanskega življenja, a prenesle so jo dano in požrtvovalno in dostikrat lepše in vdanejšje kot mi. Kot mi, so ležale tudi one v blatu, gazile Krko ali Savo, bile lačne, da so se opotekale in kot nam,

Krko. Od daleč se je oglašalo zateglo in vprašujoče mukanje živine, ki je bila izgubila gospodarja. Na cestah, na odprtem polju in po gozdu so ležali ljudje, ki so jih bili na begu ustrelili Nemci — sneg je rahlo padal nanje. Ljudje iz Zalok, iz Rak, iz Bučke, od Sv. Duha in iz Smlednika so se to noč objemali, preklinjali in molili. In tisti, ki so preklinjali, so bežali. Gozd in močvirje sta bila kljub nemškim stražam polna beguncev in marsikdo je prišel čez reko in se rešil.

Končno se je slabotno rodil, kakor zadimljen, dan. Tedaj se je v farni cerkvi cglasil zvon, kakor za mrliča in z utrujenim, žalostnim glasom zapel čez mestece in vso deželo.

Lajtnant je zapeljal voz na dvorišče za Tršankino hišo. Tresoč se od nestrpnosti in razburjenosti je ustavil konja in skočil na tla. Tršanka je ubog preganjen človek. Rešil jo bo, da si opere vest. Zgodovina bo zabeležila početje naroda, kateremu pripada on, kot najbolj nezaslišano zverstvo, ki se je od začetka sveta kdaj koli dogajalo na svetu. On se hoče oprati, on noče biti tak, rešiti hoče Tršanko.

so se tudi njim prikazovali po celonočnih maršjih prividi prijaznih in gostoljubnih hiš. A ko si hotel vstopiti, si zadel ob drevo ali belo in neusmiljeno kraško skalo. Ko je toliko drugih slovenskih deklet brezskrbno spalo, je partizanka stala na straži in varovala utrujene borce.

Z zadoščenjem v srcu in z velikim veseljem človek srečuje v teh velikih dneh te svoje znanke. Skromne so, kot so bile in skoraj da je nesiguren njihov še vedno okovani korak na gladkem tlaku ljubljanskih cest. In še nekaj zaupajo človeku s svojimi živimi očmi: težko in hudo je bilo takrat. Bilo pa je tudi lepo. Lepo je bilo lačen in žejen hoditi preko skrivnostnih gričev z nizkimi borovci zasajene Notranjske, lepo je bilo v borbah in na marših.

Človeku se stoži po obširnih, globokih gozdovih Roga, zaželi si, da bi še enkrat prespal pod drevesi dobrohotnega Mokrica, hotel bi truden na Krim, hotel bi še enkrat živeti v dobri družini partizanov, v brigadi. Lepe so bile tiste težke ure v brigadi, lepe so bile tiste težke ure, ko smo v črnih nočeh zrlili z Dolomitov na razsvetljeno Ljubljano in hrepeneli po njej, po naši ljubljeni materi.

Sedaj smo se svobodni vrnili v njeno svobodno naročje!

Zakaj pravimo, da je voda brez okusa?

Pravimo, da je deževnica mehka voda, a studenčnica trda. Ako pijemo deževnico, nam ne bo všeč in koj vemo, da ni studenčnica. Ako bi bila voda brez okusa, bi nam bilo vseeno, kakšno vodo pijemo in bi ne mogli ločiti deževnice od studenčnice. Deževnica prihaja iz oblakov in se na svoji poti pomeša z zrakom in drugimi plini. Studenčnica potuje v zemlji do izvira in se pomeša z raznimi vrstami soli, ki ji dajo poseben okus. Le taka voda je brez okusa, ki jo prekuhamo na ta način, kot kuhamo žganje, to je „destilirana voda“. Zakaj? Zato, ker izgubi vse soli in tudi ni več pomešana z zrakom. Zakaj pa je taka voda za nas brez okusa? Zato, ker je v našem telesu mnogo vode in so vsa naša čutila na okus vode, da ne znajo več ločiti njenega okusa. Ako bi ne bilo tako, bi v ustih neprestano čutili neki poseben okus — okus po vodi. To bi ne bilo prijetno. Naša čutila so taka, da nas opozore, če pride v njih bližino kaj novega, ne pa kar je stalno okrog njih. Zato nima voda za nas okusa in nima zrak za nas nobenega duha.

Tekel je po stopnicah ves potan in drhteč. Ampak ljudje so vendarle, ti Slovinci, ljudje, kakor mi. Z njimi vred bi moral prijeti za orožje proti nasilnikom, pa nima tega poguma, in bo storil le to, da bo rešil Tršanko. Ko bo ves svet sodil, se bo on lahko rekel: Jaz nisem kot oni, rešil sem Tršanko.

Vrata v Tršankino sobo so bila odprta. Hodila je sem in tja po sobi in se dotikala zdaj tega zdaj onega predmeta.

„Kje je vaš kovčeg, kje so vaše stvari?“ je upehano vprašal lajtnant. „Spodaj imam kmečki voz in kup praznih vreč, da vas lahko pod njimi skrijem. Peljal vas bom mimo gestapovskih straž in ti psi se bodo umaknili moji uniformi.“

Tršanka je obstala kakor ukopana. Videti spet sonce, kako novo vzhaja nad deželo. Videti polja s polnim in rumenim žitom, hoditi po vinogradih kadar dozoreva grozdje... Ne še umreti, o moj Bog! In okusila je strah pred smrtjo, okusila vso silo volje do življenja. Pobegniti! Pod vrečami nemškega lajtnanta, ki se hoče oprati pred sodbo vsega poštenega človeštva, z njo, s Tršanko. Ne boš! Pes si, kakor so psi vsi tvoji rojaki, kakor je pasja nemška kri! S to razliko, da si strahopetnejši od drugih. Ni tebi za Tršanko! Za tvojo umazano vest ti gre.

Trdo je dejala: „Nimam prtljage. Nikamor ne pojdem.“

Lajtnant je potisnil pesti v žepe in mrzlo, togotno zavpil nanjo. Vse mogoče ji je izrekel in ko se je izdivjal, je s povešenimi rameni obstal sredi sobe.

Poslušala ga je s togo napetostjo in poslednjič so se živo zaiskrile oči in obšla jo je strašna želja, da bi mu povedala resnico.

Skozi šumenje v ušesih je slišala krike Gestapovcev, ki so se že podili med hišami. Potegnila je lajtnanta k oknu in zakričala: „Na, pogledjte!“

Zenske s culami, objokani otroci, starec, ki ga je mlad človek v gestapovski uniformi sunil v hrbet, s puškinim kopitom. Hitreje, ihr windischen Hunde — slovenski psi! Saj že gredo, nemo stopajo pred svojimi priganjači. In kakor da se stramujejo tega nemega trpljenja, si drug drugemu ne upajo pogledati v oči.

„Takole delate!“ je rekla Tršanka z močnim glasom, ali potem ji je jel glas hripeti in se trgati. „In zato so moji otroci šli po svetu, šli so v boj, da zatro to strašno gorje. In zatrla ga bodo, in vse tisto hudo, kar še pride, kajti vedno več jih bo, ki bodo prijeli za orožje. In tako storite tudi vi, če se hočete rešiti, — pojdite kjer so moji sinovi. Z menoj se ne boste odkupili.“

Tedaj sta oba zaslišala trde in hitre korake pred hišo. Trije udarci so zabobneli po hišnih vratih. Nekdo je s škornjem butnil vanje, da so se odprle. Na dvorišču je zalajal pes, pa je pri pričel utihnil. S prestreljeno glavo se je zleknil na tla.

Tršanka je živo in jasno uprla oči v Nemca. „Dajte mi revolver. Sami ste rekli nekoč, da sem bila dobra z vami, dajte mi ga, pa bova bot.“

On pa ji je sunkovito obrnil hrbet, kakor da jo zavrača. Ali odpel si je revolver in ko je menil, da ga ne vidi, je s hitro, skrito kretnjo pobral iz njega naboje.

„Marija Teršan!“ je zavpil nekdo v veži.

Lajtnant je vrgel Tršanki revolver, ne da bi jo pogledal, planil je iz sobe in že na stopnicah ustavil oba Gestapovca. „Tu ni nikogar,“ je zavpil. „Ženska, ki jo iščete, je že sinoči odšla iz hiše.“

Ta trenutek so se zgoraj odprla vrata in Tršanka se je pokazala na pragu. Svečano je stala tam v svoji najboljši črni obleki. V desnici je imela vojaški samokres. Merila je v oba Gestapovca na stopnicah.

Odjeknil je strel in nato še eden, ampak ne iz Tršankinega revolverja. Počasi je zdrknila ob steni navzdol. Ko je nekaj časa tako ležala in ji je revolver padel iz razprtih rok in se zakotalil navzdol, je za njim priletel tenak potoček krvi po istih stopnicah, po katerih je nekoč prišla kot mlada nevesta v hišo. Oči so ji že ugašale, ko je poslednjič uzrla nad seboj lajtnantov obraz, ves upadel in skaljen.

„Vedela sem, da vaš revolver ni nabit, strahopetec,“ je še zamrmrala. In občutila je še ogenj, ogenj ljubezni in slišala je radostno praznično zvonjenje, smeh svojih fantov, ki se vračajo proti domu. Mnogo jih je, na tisoče, na desetisoče, gredo in vriskajo in kličejo: „Ti si nam do zadnjega čuvala hišo, s svojo krvjo si nam jo za vse večne čase odkupila, mati!“

Po naši zemlji

Zgornja vesca. Tudi k nam v Zgornjo vesco pošiljajo iz Celovca listič „Slovenski borec“ na različne naslove ljudem, ki ga niso nikoli naročili. Na prvi pogled pa smo spoznali, da je to glasilo kominformistično, ker polni svoje vrste predvsem z neosnovanimi in podlimi klevetami o novi Jugoslaviji, kar smo iz kominformističnih listov že vajeni in jih nihče ne verjame, ker so le prekornate.

Kosmate, izmišljene vesti iz lista „Slovenski borec“ ki mu to ime nikakor ne prisloja niti odgovarja, nam tudi prav nič niso novega, ker drugega od krogov, ki ga izdajajo tudi pričakovati ne moremo. Toda, kar smo na primer brali o tako imenovanem Dnevu naprednega tiska, da so bile udeležene množice iz vrst slovenskega ljudstva je pa le predebela. Tudi od nas smo bili nekateri tisto nedeljo na razstavi v Celovcu in smo imeli priložnost, da smo si spreved ogledali. Zastonj smo iskali množico slovenskih udeležencev v sprevedu, temveč smo v neznatni skupinici, ki so jo tvorili predvsem otroci, videli bojazljivo korakati le dva sama agenta, namreč od „Borca“ pač borca Paveličeve vojske Andreja in kominformističnega junaka Srečkota. Tako je bilo v resnici, kar smo se sami prepričali. Edino slovenska pesem tržaških kominformistov je varala, gledalce, da so bili na dnevu tudi kakšni „Borčevi“ Slovenci. Zaradi tega je tudi značilno, da „Volkswille“ v svojem poročilu „govornika“ Andreja niti z besedico ni omenil. To dejstvo pač tudi govori nekaj zase.

V številki od 1. avgusta pa se je „Borec“ zaletel v našega župana. S popolnoma netočnimi in izmišljenimi vestmi je napadel edinega našega slovenskega župana; verjetno zaradi tega, ker svojih ne more, ker jih nikjer nima, žovnističnih županov si pa ne upa. Zato se znaša nad našim županom ter ga po svoji navadi kleveta. Tako piše, da naš župan od 24. marca, to je od dneva, ko se je odbor konstituiral pa do 1. avgusta ni sklical nobene občinske seje, tedaj več ko štiri mesece ter, da dela samolastne ukrepe brez sklepa občinskega odbora. Kot primer navaja, nek občinski razglas v nedeljo, dne 18. junija, ki tiče nabiranja borovnic, kjer je rečeno, da mora imeti vsak, ki hoče nabirati borovnice dovoljenje od dotičnega kmeta. List piše, da je župan to odredil brez vsakega sklepa občinskega odbora in da je sploh naperjen samo proti ubogim ljudem, ki si črnic ne morejo kupiti.

Kaj je torej resnica v teh trditvah? Prav ničesar, niti eno, niti drugo. Resnica je, da je imel občinski odbor Zgornja vesca štiri seje v času, ko „Borec“ trdi, da ni bilo nobene seje, čeprav je bila zadnja 22. julija le teden dni pred klevetniškim člankom. Toda resnica „Borca“ itak ne zanima. Zadostuje, da lahko po zgledu svojih naredbodajalcev kleveta.

In kaj je z zadevo o borovnicah? V tem primeru se je morala občina tudi pri nas, kakor tudi drugod, pokoriti odloku okrajnega glavarstva in naredbo tudi razglasiti. Odlok okrajnega glavarstva Celovec, z dne 10. maja 1950, št. 14475-II, na vse občinske urade sodnih okrajev Celovec in Borovlje odreja: V smislu § 60, odstavek 5 gozdnega zakona od 3. decembra 1882, RGBL št. 250 je nabiranje borovnic dovoljeno samo z dovoljenjem gozdnega posestnika ali njegovega namestnika. Dalje, da se smejo nabirati samo zrele borovnice.

Ta odlok je morala tudi naša občina razglasiti.

Mislimo, da so ta dejstva dovolj,

da je klevetanje lista neresnično in zlonamerno naperjeno proti našemu županu. Znani pa bomo tudi pravilno soditi resnicoljubnost „Slovenskega borca“ in koliko so vredne njegove vesti.

Dobrla ves. Na prireditvi, dne 8. septembra t. l. so nastopili pri nas spet enkrat naši najmlajši, otroci. Razveselili so starše in vse navzoče, a tudi samim je sijalo iz obraza zadovolženje in sreča malega umetnika, ko so igrali igro „Pavelčkova piščalka“. Iz nastopa je bilo razvidno, da so vloge, lepe nelahke igrice, prav dobro obvladali, kar pove, da so se za stvar z veseljem, z ljubeznijo in požrtvovalno polrudili, nič manj pa tudi trud režiserjev gospe Ljudmile Sienčnikove in dijaka Milana Sienčnika, ki je svoje počitnice posvetil sodelovanju pri naštudiranju igre.

Za uvod je prireditev odprla mala punčka s kratkim, prisrčnim in pogumnim nagovorom, kjer je tudi ona pohvalila pridnost svojih malih tovarišev in tovarišic pri mnogih vajah ter je na kratko razložila tudi vsebino igre.

Mladi igralci in igralke so že pokazali slutiti talente, kar daje upanje za bodoče stebre slovenske prosvete in slovenskega kulturnega življenja v Dobrli vesi.

Iz posrečene scenerije in garderobe smo lahko tudi sklepali o dobri in samostojni režiji. V igri so celo izvajali nekak majhen balet, skupinski ples, ki je bil prav ljubka zadeva.

Ne da se zanikati, da je takšno delo zelo koristno za otroke. Predvsem spoznavajo lepoto svojega jezika, se ga učijo in ga vzljubijo, zavedo se samega sebe. Dalje se vadijo v nastopu in poglabljajo medsebojno povezavo, spoznavajo sadove truda ter se utrjujejo v disciplini. Vsekakor je to lepo, koristno in vzgojno delo ter tudi opora v šoli.

Želimo le, da bi vzgledu v Dobrli vesi sledili tudi drugod po naših va-

seh, ker ta trud je hvaležen in nosi visoke obresti.

Št. Peter na Vašnjah. Nadučitelj gospod Koren nas je pred pričetkom novega šolskega leta zapustil. Na naši šoli je bil nameščen od l. 1939. Za časa vojne pa je moral, kakor vsi, ki se niso brezpogojno podvrgli nacistom, k vojakom ter se je po povratku leta 1945 spet vrnil k nam. V dobi svojega službovanja si je pri nas osvojil naklonjenost vseh ter je bil pri vseh zelo priljubljen. V nadučitelju Korenu smo spoznali učno moč, kakoršno si želimo, zelo nardarjenega in vsestranskega. Svojih sposobnosti ni posvetil samo šoli, kjer je otroke povoljno poučeval, temveč je s svojim nasvetom in tudi dejansko pomagal, kjer koli je bilo potrebno. Od leta 1945 je bil tudi občinski odbornik in 2. podžupan, od zadnjih občinskih volitev pa podžupan. V občinskem odboru je odločno zastopal koristi vseh občanov. Pri vsem pa ni pozabil in ni prikričeval, da je Slovenec, ter je tudi potu slovenščine posvetil v okviru šolske uredbe neokrnjene ure.

Gospodu Korenu želimo na njegovem novem službenem mestu enake uspehe in mnogo zadovoljstva, tukaj pa pričakujemo, da bo novi učitelj njegov vreden naslednik.

Poreče. V noči 5. septembra so doslej neznani tatovi vlomili v letovišni urad v Porečah. Vdrli so v vse omare in mize in verjetno iskali denar, ki ga pa niso našli ter so odšli brez plena. Domnevajo, da so isti zlikovci isto noč vlomili tudi v grad ob pristanišču, kjer so odnesli radio-aparat.

Št. Jakob v Rožu. — Mnogo slišimo danes o tako imenovanih amnestijah za naciste in ničesar nimamo proti temu, da pomilostijo male in neobremenjene pripadnike nacistične stranke. Iz dnevnega časopisja pa razvidimo, da v takih primerih

navadno ne gre za male, temveč za večje in prav velike naciste. Tako smo čitali v nekem dnevniku, da je bil na podlagi „generalne amnestije 1950“ pomiloščen neki Karl Stocker, ki je bil obdolžen, da je bil član NSDAP in SA samo od leta 1932 naprej ter da je sodeloval pri aktivni ilegalni nacistični propagandi in pri raznih atentatih kakor tudi pri julijskem puču leta 1934. Po puču je zbežal v Nemčijo, kjer pa se gotovo ni boril za protifašistično Avstrijo. In ta „mali“ in „neobremenjeni“ nacist je bil pomiloščen. —

Marsikdo se bo čudil, zakaj navajamo podrobnosti tega primera. Zato ker imamo pri nas primer, ki je v pravem nasprotju s tem kar smo zgoraj povedali. Tovariš Izidor Šelander na Bistrici pri št. Jakobu, znan protifašist, je zadnje mesece nacistične strahovlade zakrivil „zločin“ tako imenovanega „črnega klana“. Kaj je bila posledica tega? Avstrijske oblasti, ki so sicer tako radodarne s pomilostitvijo nacistov, so ga obsodile na več mesecev ječe, katero je moral kljub slabemu zdravju obsedeti. Poleg tega pa je zaradi svoje kazni izgubil tudi službo pri železnici.

Upravičeno se sprašujemo, kdo je zakrivil večji zločin, ilegalni nacist Stocker ali pa tovariš Šelander?

Bistrica na Zilji. — Z veliko reklamo so vabili ljudi v osrčje slovenske Zilje, v Bistrico, kjer so dne 5. septembra t. l. obhajali petindvajsetletni jubilej pevskega zbora „Singgemeinschaft Oisternig“. Hvalijo se, da je bilo pol Ziljske doline na nogah ter je vse hitelo na Bistrico. V resnici pa je bilo tako, da so se od domačinov Ziljanov prireditve udeležili samo gotovi Bistričani in le zelo malo gostov iz okoliških vasi. Maso udeležencev so tvorili le iz oddaljenih krajev navoženji gostje. Na prireditvi so razvili novo zastavo in jo, kakor pišejo, tudi blagoslovili. Kdo je zastavo blagoslavljal, nismo videli, ker kakšnega duhovnika ob tej priložnosti nismo opazili. Zgleda, da je blagoslovitev po Rosenbergovi veri nadomestil „urgermanski Treueschwur“.

Slovenski orjak Ojsternik pa je ob vsem tem samo zmajal z glavo: „Ta burka je stara že tisoč let!“

Janko Kersnik: Kmetske slike

„Pokazal boš lahko, kaj znaš in veš!“ je dejal sinu ter dal odhajajočemu zadnja dva tolarja, ki jih je bil leta in leta hranil za posebno priložnost. A ko je fant izginil za klancem, je sedel Jurca nehoti na tnilo pred hlevom ter skrčil roke v pesti; predse in gori kvišku proti jasnemu, jesenskem nebu je zrl, a videl ni niti sinjega neba in ne pred seboj gole, le na posamičnih vejah še rumeno listje noseče jablane; vse je bilo kakor v megli. Zvečer sta sedela z ženo dolgo, dolgo pri beli, javorjevi mizi; malo sta govorila. Šele ko sta odmolila ter se odpravljala spat, je omenil Jurca skoraj veselo: „Le tiho bodi, naš Stefan bo še kaj —! Ali veš, kaj je govorila rojenica o cesarju?“

Bilo je nekoliko mesecev pozneje, spomladi — na Dunaju.

Iz vojaške bolnice je korakalo majhno krdelce vojakov in godba pred njimi; za njimi; za njimi pa se je peljal mrtvaški voz. Pokopavali so prostaka in razen edinega častnika, ki je šel za vozom in razen majhne kopice vojakov ni bilo pogrebca.

In ko so zavili iz tesne ulice na širok prostor, se je pripeljala po naključju mimo dvorska kočija. Visokostascen, vojaško opravljen mož je sedel v njej. Ko ugleda mrtvaški spreved, ukaže kočijažu ustaviti; sam pa stopi z voza ter vojaško pozdravi spreved.

Bil je cesar, ki je pozdravljal svojega mrtvega vojaka.

Oh, rojenice — rojenice!

Teden pozneje so zvedeli pri Koporčevih, da je Stefan umrl za vročnico.

„Sam cesar mu je salutiral,“ je pisal Stefanov tovariš, ki je poročal to vest v domačo vas.

In kaj bi vam še pravil, kako je jokala mati!

In kaj bi vam pravil o Jurci? Jokal se ni — toda kakšna je bolelost tistega, ki ji ne more dati duška v joku!

„Rojenica! Rojenica!“ je vzdihoval ter stiskal pesti. —

Postarala sta se — Jurca in njegova žena; slabotna in betežna sta, bolj kakor bi morala biti po svojih letih. V hišo sta vzela rejenko in o prihodnjem predpustu jo bosta morda omožila na svoj dom. Sama pa si bosta izgovorila živež — doma sicer, a vendarle pri tujih ljudeh.

V ZEMLJSKI KNJIGI

„Ah, vi juristi — suhoparni ste in brezčutni! Pa kaj brezčutni! Trdi in tesnosrčni, malenkostni in brez — poezije! V prahu svojih aktov si morite ves razum za poezijo!“

Med tem pogovorom je pobiral zdravnik doktor Sever drobne dominske kamenčke z mize ter delal z njimi pred seboj umeten obok.

Njegov sosed pri mizi in do sedaj soigralec advokat dr. Pavlin si je vnovič vžigal svojo dolgo pipo in malo hudoben smehljal mu je zaigral okoli usten po prijateljevem ogovoru.

Oba sta bila mlada moža in sta živela v

majhnem trgu ob svoji praksi. Skoraj sleherni večer sta se sešla v krčmi pri domini, večidel sama, ako se jima ni pridružil ta ali oni oženjenih uradnikov; ona sta bila še samca, akopprav je bil radovedni svet že zdavnaj uganil, da ne ostaneta več dolgo sama.

„Prijatelj, v tebi se je oglasil navaden, neizkušen filister ali pa nekdanji ognjen gimnazialec. Prvi vidi le naše rubežni in naše ekspanzore — ti sicer nisi tako suhi — in gimnazialci so prepričani, da je paragraf pegazu — konjska smrt. Veruj mi, dragi, tudi v pandektah boš našel poezijo, če jo boš hotel; saj jo najdeš tudi v brez-zobnem, polomljenem glavniku ali pa na umazani cunji, ki leži za hišo na smetišču.“

Odvetnik se je pri teh besedah preko svojih naočnikov ozrl v prijatelja ter močno vleknil dim iz pipe.

„Haha, ne bodi smešen!“ oporeka zdravnik ter porine od sebe kup kamenčkov, v katerega se je bila ravnokar podrla njegova umetna stavba. „Apolon v vašem meničnem zakonu —“

„Ravno tako kakor v Tvoji nux vomica ali v brizglji — za uha seveda.“

Smejala sta se oba.

„Pa nikari ne misli, da se šalim — kar tako tjavdan,“ povzame zopet dr. Pavlin pogovor. „Dokazati hočem na kratko, da prav pri nas v naših prašnih suhih aktih ali v enem samem izpisku najdeš lahko cel roman — tragedijo, da, večkrat tragedijo; suhi, lapidarni stil naše uradne pisave ji ne daje nobene barve — niti tendence niti okoliša — in morda prav zato še bolj pretrese bralca, ki josljučajno zaslеди.“

„Radoveden sem.“

Smehlja se si je vžgal zdravnik smotko. Oni pa je pripovedoval.

Pripravimo se na sajenje sadnega drevja

Jesen je najugodnejši čas za sajenje sadnega drevja, kajti pri v jeseni sajenem sadnem drevesu se zemlja do spomladi že dobro zleže, se oprime korenin, da te spomladi takoj pričnejo rasti in dovažati drevescu hrano. Če namreč sadimo v zgodnji jeseni — že v oktobru — rane na koreninah v nekaj dneh obrastejo in drevesce že v jeseni požene nekaj korenin. O tem se vsak sam lahko prepriča. Če v jeseni iz drevesnice dobljena drevesa vložimo najprve v zemljo — ker še ni časa za sajenje — bomo po enem ali dveh tednih, ko jih vsadimo na pravo mesto, videli, da je med tem zrastle že precej drobnih korenin.

Torej: **Zgodaj jeseni vsajeno sadno drevje ima že v jeseni dovolj časa, da stvori potrebne koreninice in ker se pozimi zemlja okoli njega zleže, takoj spomladi krepko požene. To je velika prednost pred spomladanskim sajenjem**, ko vseh teh naravnih možnosti ne moremo izkoristiti in se često zgodi — posebno v suhih zemljinah — da drevesce že v prvih tednih rasti doleti spomladni nastopajoča suša.

Navedeno govori za sajenje sadnega drevja že v zgodnji jeseni. Zato sadjarji — če nameravate saditi — sadite le v jeseni in se že sedaj pripravite na sajenje, naročite drevesca, izkopljite jame, pripravite kompost ali sprstnel gnoj in drevesne kole. Ker so drevesca draga in ker vsak želi, da bi mu čim prej nesla, bo napravil dobro, če bo upošteval vsa potrebna pravila sajenja.

DOVOLJ ŠIROKE IN GLOBOKE JAME!

Jame skopljemo v razdalji 10 m, 2 m široke, najmanj pa 1 in pol metra. Velika širina je važna, ker so korenine mladega drevesca še tanke in ne morejo prodirati v trdo zemljo. V mali luknji pa bodo korenine takoj naletele na trdo zemljo. Da je okoli drevesca čim več rahle zemlje je važno tembolj, ker rahla zemlja bolje obdrži vlogo, ako dalj časa ni dežja. Rahla zemlja izrabljuje tudi vsak dež, na trdi zemlji pa ob nalivu deževnica odteče, ker je zemlja ne more naglo upiti. Tudi zalivanje ob suši ne zaleže dosti, če drevesce tiči v mali luknjici. Trda suha zemlja v teku nekaj ur potegne vlogo iz te malenkosti rahle zemlje in drevesce takoj spet trpi sušo.

Iz istega vzroka kot širino rabi drevesce tudi določeno globino drevesne jame in sicer okoli 60 cm. Kdor se ne drži teh mer, naj se ne čudi, če mu v letih suše pogine več ali manj dreves že v prvem in drugem letu po sajenju in če se preostala drevesca slabo razvijajo in hirajo.

Na strmih zemljišču ne moremo

delati okroglih jam, temveč podolgovate v vodoravni legi.

SADIMO V RAVNIH VRSTAH!

Ni to samo zaradi lepšega vtisa, temveč ima to tudi svoj praktični pomen. Drevesa v ravni vrsti in enaki razdalji olajšajo vsa dela v sadovnjaku. V nasadu ne mešajmo jabolka s hruškami. Proti mešanju govorijo praktični vidiki skupnega dela oploditve posebno pa škropljenja. Jablane bomo gotovo škropili proti cvetožeru, ki pade približno v čas, ko hruške že cveto in so torej na hruškah čebele, ki poginejo, če pridejo v dotik s škropivom.

Pri sajenju najprej zasadimo v jamo kol in sicer vsaj 20 cm v trdo zemljo, da trdno stoji. Kol naj sega do krone in ne samo do polovice ali do dve tretjini debela, kot dostikrat vidimo. Kol varuje drevesce pred polomljenjem po vetru, snegu in živini. Če sega do polovice debela ali malo više in ima drevesce tu privezano, obstoji nevarnost, da ga veter, sneg ali živina ravno tu odlomi. Ko

imamo zasajene kole lepo v ravni črti — ki jih nismo dokončno prirezali na vrhu, ker še ne vemo, kako visok kol bo potreben — pričnemo s sajenjem drevesc. Jamo pred sajenjem precej zasujemo, da drevesce ne pride pregloboko v zemljo. Drevesce naj pride v isto globino kot je rastlo prej, torej bo ob zrahljani zemlji jame stalo okoli 5 cm više od strnjene zemlje okoli jame. V bregu moramo na vsak način spodnji rob jame ograditi z deskami ali gosto eden poleg drugega zasajenimi kolčki ali pa preko zasajenimi kolčki, ki jih zapletemo z vejami.

POMEN DREVESNEGA KOLA!

Tik ob kolu na njegovi severni strani vsadimo drevesce, da ga kol štiti pred premočnimi sončnimi žarki ob koncu zime. Ogrevanje čez dan in zmrzovanje po noči povzroča pozebo. Tik ob kolu pa sadimo tudi vsled tega, da drevesce po 7. do 10. dneh po sajenju lahko dobro privežemo. Če nismo vsadili drevesca tik ob kolu, bo dobilo drevesce, ko

Ali pri dolgem ležanju seno zgubi na hranilnih snoveh

„Seno postane s časom slama“ pravi ponekod ljudski pregovor. To so potrdile tudi preiskave. Seno zgubi vsled dolgega ležanja v skedenju na hranilnih snoveh in tudi na okusnosti. S pravilnim ravnanjem s senom in primernim krmljenjem se pa lahko izognemo večjim izgubam in s tem večjemu padcu mlečnosti krav.

Seno zgubi tem več hranilnih snovi in trpi na okusnosti, čim več ga premikamo in prekladamo, če je na vlažnem zraku oz. ga postopoma moči dež ali jutranja megla ali pa hlapovi, ki prihajajo skozi propustni strop iz hleva na skedenj. Na svoji vrednosti pa tudi zgubi, če leži več kot eno leto. Če hočeš torej

ohraniti v senu kolikor le mogoče redilnih snovi in mu obdržati okusnost, potem ga po nepotrebnem ne premetavaj in prekladaj; napravi tudi vse, da ne bo izpostavljen vlagi (v odprtih kozolcih). Ko si pričel spravljati v skedenj novo seno in imaš še kaj starega v zalogi (kar je prav za prav potrebno), ne nameči novega sena na staro, temveč ga previdno spravi na prikladno mesto in ga čez poletje pokrmi k zeleni krmi, jesenski mladi detelji ali ob mokri paži, ker bo ob tem primeru izpopolnil za žival na suhih snoveh prepričilo krmo. Pri prekladanju takega sena pa pospravimo tudi seneni zdrob, ki bo dobrodošel pri zimskem krmljenju prašičev. ž.

Tudi sadne tropine za krmo

Letos bomo morali v sušnih krajih jeseni res izrabiti vse za krmo, da bomo s pičlim pridelkom sena potegnili čim dalj v spomlad. Ob primerni uporabi so tudi sadne tropine — odpadki pri „prešanju“ sadja — dobra nadomestna krma. Tudi jih bo na vsaki kmetiji nekaj.

Sadne tropine vsebujejo okoli 12% škrobnih vrednosti — po krmni vrednosti jih sodijo za polovico vrednosti krompirja. Najbolje jih je krmiti kar sveže od stiskalnice, pozneje pa jih pokladajmo oparjene. Živini jih ni za dajati v preveliki

obrok, teletom in visokobremnim kravam je pa sploh boljše, da jih jim ne krmimo. Zelo rade jih žrejo svinje. Najenostavneje je, če jih prašičem — tekačem vrzemo kar v tekaljšče. Potem imajo svoje opravilo in ne bodo rili po tleh ali glodali plotove.

Ker predelavamo sadje v mošt skozi več tednov, nikoli vse na enkrat, je tropine lahko pokrmiti vedno sveže, seveda s primernim dodatkom druge krme. Škoda jih je spravljati na gnojišče ali celo metati v stran.

ga privežemo h kolu, poševno lego in sicer tem bolj poševno, čim dalje stoji od kola. Poševno deblo kazi lepoto nasada. Takšno drevo sneg in veter čedalje bolj pritiskata k tlom in ga često tudi polomita. Poševno deblo tudi na zgornji strani skoraj vedno omrzne, ker se skorjine razpoke napolnijo z vodo, ki ob mrazu zmrzne. Po debelu se napravijo velike razpoke, kjer se naseli rak, ki razjeda lub. Deblo prične gniti in se ob večji obremenitvi (sneg, prenapolnjenost s sadjem) polomi. Pred sajenjem obrežemo rane ob koncu močnejših korenin na gladko v svež les, ker samo tako more rana obrabščati. Nalomljene korenine ob rani obrežemo. Če so drevesca osušena, jih pred sajenjem 12 do 24 ur položimo po celi dolžini v vodo, da se skozi kožo debela hitro osvežijo. S tem se prst na koreninah opere in je potem potrebno, da pomočimo korenine pred sajenjem v močnik ilovice (kar je pa tudi na splošno priporočljivo). S tem obdamo korenine z ilovico, ki ostane v zemlji vedno vlažna.

V drevesnicah s posebno dobro zemljo tvorijo drevesca v krošnji pol metra in celo še daljše mladike. Takšna drevesca za naše zemljine, podnebje in lego niso primerna, ker so prehitro zrastle. Tako dolge mladike imajo preveč očesc, razvilo bi se spomladi preveč listja, rabile bi preveč soka, ki ga na novo vsajeno drevesce ker še ni dosti ukoreninjeno — ne dobi iz zemlje. Izpostavimo ga torej še večji nevarnosti, da pogine, če mu mladi temeljito ne prikrajšamo. Če dobimo takšna drevesca, jim porežimo mladike na kakih 40 do 50 cm dolžine. Mladike prikrajšamo tudi pri manjših krošnjah. To delo opravimo lahko tudi šele v zgodnji spomladi, pozabiti na to pa nikakor ne smemo, ker od tega zavisi razvoj in življenje drevesca.

DAJMO DREVESCU KOMPOSTA ALI SPRSTENELEGA GNOJA!

Da drevesce skrbno sadimo, da spravimo prst lepo med korenine, da ne bo praznin med koreninami, je umevno. Pri sajenju založimo drevesce z zadostno množino hrane. V naših krajih skoraj nimamo nikjer zemljin, kjer bi nanovo vsajeno drevesce moglo rasti brez dodatka sprstenelega gnoja, komposta ali boljše zemlje. Na in tik ob korenino dajmo dobre zemlje in ne kakšnega nedozorelega gnoja. Mešanica prsti s sprstnelim gnojem ali kompostom je seveda najboljša. Gnoj za sajenje moramo torej imeti pripravljeno že prej, da ne bomo ob pomanjkanju vlečanega sprstenelega gnoja prisiljeni vzeti svežega. Priporočljivo je, da drevesni kolobar pokrijemo s slamnatim gnojem, ki štiti korenine, (v primeru, da predolgo ne bi bilo snega) pred mrazom, v času razvoja pa pred izsušenjem zemlje, kar je zelo važno za rast drevesca.

Inž. Marko Polcer

„Saj veš, kaj je zemljiška knjiga? Tisti nezmotljivi zapisknik grehov vsakega, kdor imenuje kaj nepremičnega — kos zemlje svojo last, zapisnik, kjer se redno dolgovi in sami dolgovci vpisujejo in tako redkokrat — brišejo. Danes sem imel pred seboj izpisek iz take zemljiške knjige, v katerem je v kratkih stavkih zapisan cel roman; — pa stoj! O tem bom govoril pozneje.“

Odvetnik je prijel svoj kozarec ter ga na pol izpraznil.

„Znojilčev posestvo poznaš?“ je nadaljeval potem. „Tam gori nad trškim malinom stoji polomljeni koč — pa sveta je mnogo okoli. Pred tridesetimi leti je bilo to posestvo brez dolga — brez vknjiženega namreč — in stari Znojilec baje tudi drugih dolgov ni imel, ampak še kaj srebrnega v skrini in pri ljudeh okoli tudi kaj izposojenega.“

Imel je dva sina, Tomaža in Matevža, in ker mu njegova prezgodaj umrla žena hčere ni bila rodila, si je bil vzel tržaško rejenko v hišo. Krščena je bila že v najdeniškem zavodu v Trstu na nenavadno ime Adelajda in, ker priimka

ni prinesla s seboj na svet, so ji ga dali tudi tam; zvali so jo: Adelajda Adel. Doma pri Znojilčevih pa so imeli preokorne jezike, da bi pravilno izgovarjali to ime; klicali so jo Lajda.

Ta Lajda je zrastle z domačima sinoma, s Tomažem in Matevžem, kakor vzrasto povsod kmetški otroci. Ti vse to prav tako več kakor jaz; saj sva tudi tako vzrastla.

Znojilec je bil umrl. Hrast ga je bil potrl, ker ga je nerodno sekal, in tri dni pozneje je ponesrečeni izdihnil svojo dušo. Prej pa je napravil oporoko. Tomažu je zapustil domačijo, Matevžu izgovoril dote tri sto goldinarjev in Lajdi tudi dote petdeset goldinarjev. To je bilo tedaj mnogo.

Otroci so bili še mladi. Tomaž je sicer že izpolnil dvajseto leto, Matevž je imel sedemnajst in rejenka Lajda dvanajst let. Tomažu je jereb leta kupil ter ga oženil. Matevž in Lajda pa sta šla služiti. Njunji dotije sodišče vknjižilo na Tomaževo posestvo, na prvo mesto seveda, ker do slej ni bilo tam nobenega dolga.

To je bila torej prva vknjižba v zemlji-

ški knjigi Znojilčevega posestva — prvo dejanje ali poglavje v romanu, v tragediji, katero ti pripovedujem.

Tomaž je gospodaril doma, dobro in slabo, kakor je letina nanašala in kakor so mu tisti srebrnjaki prihajali, ki jih je terjal po očetu. Tudi dota, ki jo je bil priženil, je pomagala nekoliko časa. A denarja je bilo vendarle vedno manj in čez nekaj let je Tomaž že drugod na posodo iskal malo sicer, pa — z dolgom je kakor s samosevo konopljo pravi naš krčmar.

Tako je minilo šest let. In tedaj je useda storila, da Znojilčev Matevž ni imel nobene službe ter je prišel domov k bratu Tomažu. Ponudil se je za hlapca in ostal. Imel je tri in dvajset let.

Tam gori na Viševku — Ti veš, kje je, komaj uro od tod — pri Brnotu je tedaj služila Znojilčeva Lajda. Osemnajsto leto je bila izpolnila — in Ti tudi veš, da je to krasno število: osemnajst let! Če imaš še kaj fantazije — misli si jo prav živo.“

„Priatelj, ne bodi sentimentalni!“ se šali zdravnik. „Pripoveduj, pripoveduj —“

„Ah, prav kratko bo! Tukaj v trgu je bil semenj in popoldne je prišel kakor

drugi fantini tudi naš Matevž sem doli v Znojila. Svojo pipo je tlačil ter gledal, kje bi si ceneje kupil kos sukna.“

„Oh, glej ga no — Matevž!“ ga ogovorila zala deklica ter obstoji pred njim.

„Od kod si pa Ti prišel?“

V eni roki je nosila dva velika lonca, v drugi pa nekaj kosov usnja in par surovih podplato. Stisnila je to pod drugo pazduho ter pomofila Matevžu svojo rjavo, žuljavo desnico.

„Ej, Lajda, komaj sem te spoznal!“ je dejal le-ta, ji stisnil roko ter je ni izpustil.

„Štiri leta se nisva videla.“

„Morda bo res štiri,“ se smeje ona in Matevž se ni mogel nagledati njenih belih, zob malih usten in zardelega lica.

(Dalje)

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10, telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska Robitschek & Co., Wien VIII., Hernalsergürtel 20. — Dopolni naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt 2, Postschließfach 17.